

СТАТИСТИКА

УДК 631.1:338.48

**Особливості статистичних досліджень
сільського зеленого туризму****Іванишин В.В.**доктор економічних наук, професор, ректор
Подільського державного аграрно-технічного університету**Печенюк А.П.**викладач кафедри обліку і аудиту, маркетингу та менеджменту
Київського університету туризму, економіки і права

Розглянуто особливості статистичних досліджень галузі сільського зеленого туризму. Виявлено проблеми, які перешкоджають розвитку статистики у цій сфері. Подано конкретні пропозиції щодо вдосконалення статистичного збору інформації. Запропоновано поєднати в часі статистичні спостереження особистих селянських господарств та спостереження за діяльністю суб'єктів, які надають послуги сільського зеленого туризму, для їх статистичного обліку. Розроблено відповідну форму статистичного спостереження.

Ключові слова: статистичні дослідження, сільський зелений туризм, особисті селянські господарства, статистична інформація, статистичний облік.

Иванишин В.В., Печенюк А.П. ОСОБЕННОСТИ СТАТИСТИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ СЕЛЬСКОГО ЗЕЛЕННОГО ТУРИЗМА

Рассмотрены особенности статистических исследований сферы сельского зеленого туризма. Обнаружены проблемы, препятствующие развитию статистики. Поданы конкретные предложения относительно усовершенствования статистического сбора информации. Предложено сочетать по времени статистические исследования крестьянских хозяйств и наблюдения за деятельностью субъектов, которые предоставляют услуги сельского зеленого туризма, для их статистического учета. Разработана соответствующая форма статистического наблюдения.

Ключевые слова: статистические исследования, сельский зеленый туризм, личные крестьянские хозяйства, статистическая информация, статистический учет.

Ivanyshyn V.V., Pecheniuk A.P. FEATURES OF STATISTICAL RESEARCH OF RURAL GREEN TOURISM

The features of statistical researches of the area of rural green tourism are considered. Problems that hinder the development of statistics are detected. Proposals for the improvement of statistical information are sublimated. It is suggested to combine research of private peasant farms and monitoring of the activities of farms engaged in rural tourism. An appropriate form of statistical observation has been developed.

Keywords: statistical research, rural green tourism, private peasant farms, statistical information, statistical account.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Зростання соціально-економічного значення сільського зеленого туризму зумовлює необхідність належного статистичного обліку й аналізу даних. Багато країн світу мають позитивні напрацювання в частині впровадження системи статистики сільського зеленого туризму, яка суттєво впливає на розвиток галузі у цілому.

Загострення економічної кризи в Україні деструктивно вплинуло на стан туристичної сфери і, як наслідок, призвело до гальмування розвитку її методології.

Оскільки сільський туризм забезпечує певний рівень доходів та зайнятість населення, то його врахування та належна оцінка мають велике значення для економіки країни у цілому. Слід відзначити, що така оцінка є складною через недосконалість статистичного обліку, вузьку джерельну базу, відсутність єдиної методики та порівнюваності між показниками. Це призводить до недооцінки ролі зеленого туризму і вимагає знаходження шляхів організації належного його відображення у статистичних спостереженнях [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами статистики туризму займається низка науковців. Наприклад, Б.М. Перевалов розглядає особливості формування сучасної економічної статистичної системи у цілому; О.Г. Милашко досліджує статистику туризму комплексно; А.З. Підгорний розглядає статистичні методи та фактори, що впливають на туризм, із позицій управління розвитком регіону; А.Ю. Александрова проводить дослідження статистики міжнародного туризму; Т.П. Панюк аналізує туристичну галузь у контексті розвитку сільського зеленого туризму; В.К. Данилко досліджує проблеми розвитку і становлення статистики сільського зеленого туризму.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Поряд із наявними дослідженнями є низка невирішених проблем, які стосуються безпосередньо статистики сільського зеленого туризму. Зокрема, це стосується отримання об'єктивної інформації про діяльність сільських зелених садіб, їх кількість та основні економічні показники. Проблемою є те, що відсутнє саме поняття «статистика сільського зеленого туризму» як окрема категорія дослідження, а діяльність, пов'язана із цим сектором, розглядається крізь призму туристичної діяльності у цілому. Це призводить до значних неточностей та ускладнює отримання необхідної інформації. Крім того, за чинним законодавством громадяни, що займаються сільським зеленим туризмом (за винятком підприємців), не зобов'язані реєструватися в органах державної влади як суб'єкти таких відносин. Унаслідок цього статистичні дослідження не охоплюють діяльність, яку провадять особисті селянські господарства з надання туристичних послуг, хоча ця сфера є також частиною національної економіки й її слід статистично обліковувати. Це й зумовило вибір напряму дослідження.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є вдосконалення статистичної системи збору інформації щодо діяльності суб'єктів сільського зеленого туризму – особистих селянських господарств.

Виходячи з мети, поставлені такі завдання: проаналізувати наявні системи статистичного моніторингу туристичної діяльності; виявити та проаналізувати проблеми розвитку статистики сільського зеленого туризму; розробити пропозицій щодо підвищення ефективності збирання статистичної інформації щодо стану розвитку сільського зеленого туризму в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Туристична галузь – це складний процес взаємодії між різними секторами економіки. Для того щоб оцінити внесок кожної сфери і внесок туризму в економіку та проводити ефективну політику розвитку, необхідна достовірні та надійна статистична інформація. Велику допомогу у формуванні єдиної системи визначень, класифікацій, показників статистики туризму, концепцій надають міжнародні статистичні організації. Центральним органом є Статистична комісія Організації Об'єднаних Націй. Разом із нею проблемами статистики займається Всесвітня туристична організація.

У результаті їхньої роботи та тривалих консультацій між статистичними органами різних країн з'явилися «Міжнародні рекомендації зі статистики туризму 2008 року», які нині є основою системи статистики туризму. Згідно із цими рекомендаціями, країнам пропонується збір інформації, яка стосується як до попиту, так і пропозиції в туризмі.

На основі вказаних Міжнародних рекомендацій Державна служба статистики України в 2011 р. розробила Методологічні положення зі статистики туризму [2]. Слід відзначити, що в Україні за наявною класифікацією видів економічної діяльності (КВЕД) туризм не розглядається як вид діяльності, тому під час проведення дослідження аналітикам слід чітко виділяти групи, розділи, сектори КВЕД, які належать до туризму. Такий стан вимагає певних затрат часу на пошук необхідної статистичної інформації, утруднює її опрацювання, інколи призводить до некоректних висновків.

За даними державних статистичних спостережень публікуються статистичні бюлетені «Туристична діяльність в Україні» та «Коллективні засоби розміщування в Україні» [2].

Дослідження зі статистики сільського зеленого туризму мають багато особливостей та вимагають застосування знань із різних галузей: з екології місцевості, економіки туризму, економічної географії. Враховуючи сутність сільського зеленого туризму та його вплив на різні сфери діяльності, статистику сільського туризму слід розглядати в трьох аспектах: як складник економічної статистики; як складник соціальної статистики; як складник екологічної статистики [3].

Слід зазначити, що застосування статистичних методів у сільському зеленому туризмі має деякі особливості та передбачає використання картографічних матеріалів паралельно з графіками та таблицями. Серед картогра-

фічних матеріалів виділяють: картограму – за допомогою відповідного забарвлення показує інтенсивність туристичної діяльності в межах певної територіальної одиниці; карту туристичну – показує розміщення та взаємозв'язок між елементами туристичного ринку; картодіаграму – на основі діаграми показує остаточний розмір туристичної діяльності [3].

Фактори розвитку сільського зеленого туризму умовно можна поділити на такі, які оцінюються за допомогою статистичних методів, та на ті, які оцінити важко. Наприклад, природно-географічні, політичні, оцінити важко, а демографічні (чисельність населення, зміни у статевовіковій структурі), соціально-економічні (ріст тарифів, зміна доходів тощо), наявність вільного часу (тривалість вихідних і святкових днів; зміна тривалості відпусток), матеріально-технічні (інфраструктура туризму) піддаються деталізованому статистичному дослідженню.[4]

Основні етапи статистичного дослідження сільського зеленого туризму можна описати за допомогою рис. 1.

Джерелами статистичної інформації про туристичну діяльність в Україні є податкова, адміністративна, статистична та фінансова звітність господарюючих суб'єктів. Вона допомагає у здійсненні аналізу туристичного ринку, надається органами Державної

служби статистики користувачам. Ця інформація зберігається, передається та створюється в абсолютних і відносних статистичних показниках [3].

Для аналізу підприємницької діяльності у сфері сільського зеленого туризму введено такі форми державного статистичного спостереження: форма № 1-КЗР (річна) «Звіт про діяльність колективного засобу розміщування» та форма № 1-туризм (річна) «Звіт про туристичну діяльність». Вони подаються щорічно до органу Державної служби статистики України за місцем здійснення економічної діяльності.

Сьогодні статистичні дослідження сільського зеленого туризму не забезпечують повною та деталізованою інформацією щодо тих процесів, які відбуваються у цій сфері, користувачів та суб'єктів ринкових відносин. Це викликає складнощі в оцінці фактичного потенціалу розвитку цієї галузі та заниження показників її розвитку [3].

Під час дослідження сільського туризму багато авторів звертають увагу на значні розбіжності офіційної статистики порівняно з тими даними, які вони отримують, проводячи власні дослідження у цій сфері. Причиною невідповідностей є те, що в Україні більшість господарів сільських зелених садиб працює як фізичні особи, отже, вони не зобов'язані

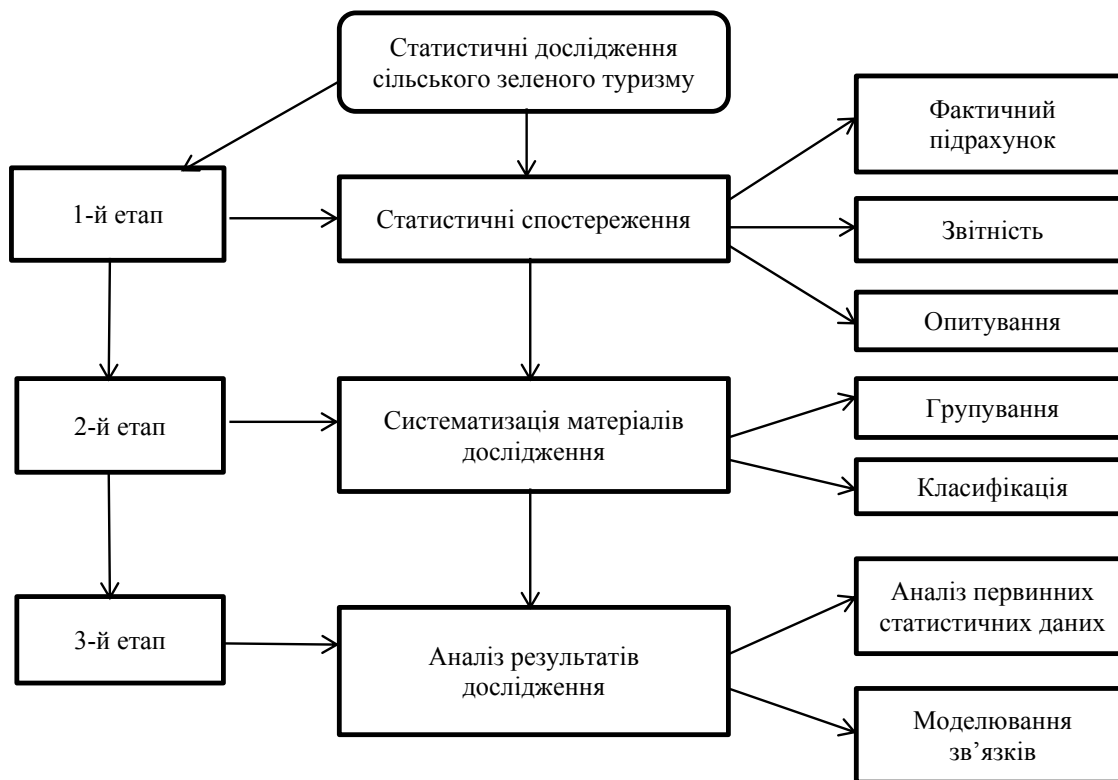

Рис. 1. Етапи статистичного дослідження розвитку сільського зеленого туризму

реєструватися і подавати інформацію про свою діяльність [5].

Величезними недоліками статистичної інформації із сільського зеленого туризму є неповнота її відображення, несистематизованість, відсутність логічної і чіткої структури її подачі, а також законодавча невизначеність категорії «сільський зелений туризм» [3].

Як наслідок, виникає ситуація, за якої діяльність громадян із надання послуг сільського зеленого туризму обліковується статистичними органами лише частково, у рамках інформації, яку подають суб'єкти відносин, зареєстровані підприємцями, а фізичні особи як члени особистого селянського господарства, які також зайняті у цій сфері, статистично не враховуються і для отримання інформації про їх діяльність доводиться застосовувати власні методи збору інформації: відповідні публікації (газети, журнали, електронні ресурси тощо); міжособистісне спілкування (інтерв'ю, телефонні опитування, анкетування).

Слід визнати, що органи державної статистики нашої країни знаходяться на етапі впровадження у практику міжнародних статистичних стандартів та рекомендацій, які є новими для України, тому відбувається розширення статистичних робіт, які пов'язані з дослідженнями нових явищ у суспільстві та економіці країни [6].

Величезна робота з удосконалення статистичного обліку проводять міжнародні організації. Вони займаються упорядкуванням понятійного апарату, надають допомогу в проведенні опитувань, розробляють методи і принципи досліджень, опрацьовують отримані дані, здійснюють обмін досвідом [1].

Для вдосконалення збору статистичної інформації в Україні діяльність із сільського зеленого туризму пропонуємо розглядати в двох аспектах: сільський зелений туризм як форма підприємницької діяльності, результати якої відображені в наявній статистичній звітності; сільський зелений туризм як форма ведення особистого селянського господарства – результати діяльності можна відображати у статистичних спостереженнях особистих селянських господарств.

Згідно з Наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України «Про затвердження порядку обліку особистих селянських господарств сільськими, селищними та міськими радами» від 14.04.2017 з 572, статистичний облік особистих селянських господарств та їх членів здійснюють у формі № 1 «Облікова картка об'єкта погосподарського обліку» та у формі № 3 «Список осіб, яким надані земельні ділянки для ведення особистого селянського господарства із земель міських поселень» [7]. Форму № 1 подають сільські, селищні та міські ради. Протягом року вони фіксують усі зміни, що відбуваються в особистих селянських господарствах. Заповнюють цю форму на основі обходів домогосподарств та опитування населення в період з 1 по 18 січня, а також на основі наявної документації: земельно-кадастрової, паспортів, свідоцтв, правовстановлюючих документів, письмових заяв чи усних повідомлень громадян.

Для вдосконалення організації статистичних спостережень та підвищення їх ефективності у сільському зеленому туризмі пропонуємо об'єднати за часом статичні дослідження особистих селянських господарств та гос-

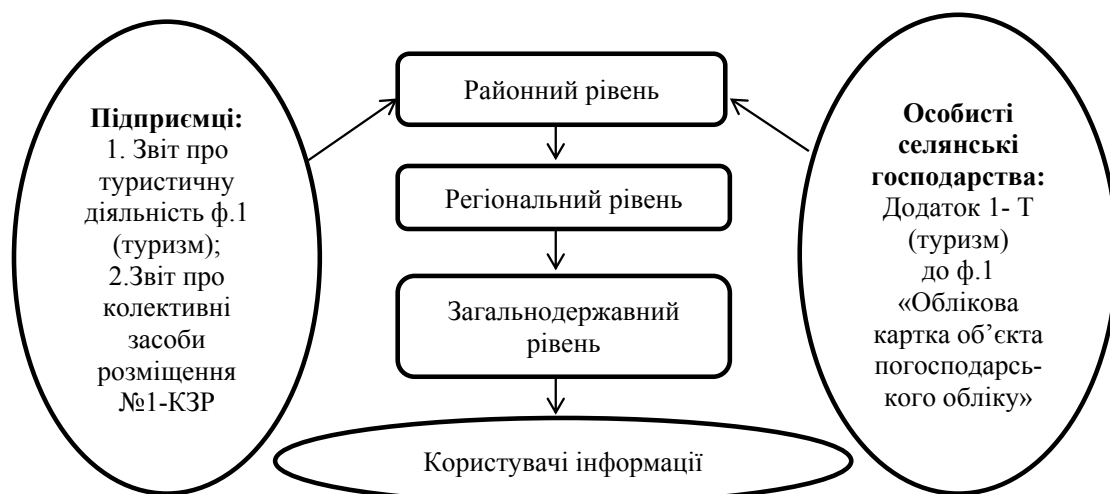

Рис. 2. Загальна схема державного статистичного спостереження

подарств, які надають послуги із сільського зеленого туризму. Цього можна досягти шляхом приєднання до форми № 1 первинної облікової документації додатку 1-Т (туризм), в якому буде фіксуватися інформація щодо господарів, які займаються сільським зеленим туризмом, кількості місць у садибі, умов проживання, стану об'єктів сільського зеленого туризму, перелік послуг, які надають господарі своїм гостям, інформація про ціни,

кількість відпочиваючих, тривалість перебування, завантаженість садиби, витрати на здійснення діяльності із туризму, фінансові результати тощо. Внаслідок цього модель організації державного статистичного спостереження зможемо описати за допомогою рис. 2.

Виходячи із цього, пропонуємо таку форму додатку 1-Т (туризм) до форми № 1 «Облікова картка об'єкта погосподарського обліку» .

Додаток ф. 1-Т (туризм)

Основні показники діяльності особистого селянського господарства із сільського зеленого туризму

Показники	Роки				
Загальна інформація					
1. Господар садиби (П.І.Б.)					
2. Вік					
3. Освіта					
4. Члени ОСГ, усього, осіб					
4.1. Зайняті сільським зеленим туризмом					
5. Залучені працівники, осіб					
Матеріально-технічна база					
6. Загальна площа садиби, м ²					
6.1. Житлова площа будинку, м ²					
7. Кількість ліжко-місць, усього					
7.1. У тому числі для туристів					
8. Наявність зручностей у будинку					
8.1. Наявність Інтернету					
9. Перелік послуг, що надаються: – проживання; – харчування; – прання; – екскурсії; – догляд за дітьми; – організація проведення урочистих заходів; – навчання народним промислам; – навчання основам ведення сільського господарства; – прокат спорядження чи транспортних засобів; – сплав по річці; – допомога в заготівлі консервації; – інше (вказати).					
Обсяги діяльності					
10. Кількість відпочиваючих за рік, осіб					
11. Тривалість перебування туристів, днів					
Фінансово-економічні результати					
12. Повна вартість одного дня перебування в садибі (з харчуванням), грн.					
13. Повна собівартість одного дня перебування, грн.					
14. Вартість одного дня перебування (без харчування), грн.					
15. Обсяг наданих послуг, усього, тис. грн.					
16. Чистий прибуток, усього, тис. грн.					

Для вдосконалення організації статистичних спостережень із сільського зеленого туризму великого значення набувають такі заходи:

1. На законодавчому рівні слід дати визначення терміну «сільський зелений туризм».
2. Розділити поняття «сільський зелений туризм як підприємницька діяльність» та «сільський зелений туризм як форма особистого селянського господарства» для вдосконалення статистичного обліку.
3. У формі № 1 «Облікова картка об'єкта погосподарського обліку», де ведеться статистичний облік особистих селянських господарств та їх членів, передбачити додаток 1-Т (туризм) «Основні показники діяльності особистого селянського господарства із сільського зеленого туризму» для статистичного обліку господарств, які надають вказані послуги.
4. Використовуючи міжнародний досвід, упровадити допоміжний рахунок «Туризм», що дасть змогу реально оцінити економічний вплив туристичної галузі.
5. У класифікації видів економічної діяльності передбачити ще один напрям – «туризм».
6. Організувати ефективний зворотний зв'язок із користувачами статистичної інфор-

мації щодо показників розвитку сільського зеленого туризму.

7. На державному рівні створити систему інформаційно-аналітичного статистичного забезпечення сільського зеленого туризму.

8. Впроваджувати міжнародні стандарти статистичних досліджень та вдосконалювати статистичну інфраструктуру.

Висновки з цього дослідження. Економічна діяльність, яка пов'язана із сільським зеленим туризмом, не відображається на достатньому рівні у статистичних спостереженнях. Як наслідок, цей сектор оцінюється за заниженими показниками, оскільки в статистичній інформації враховуються лише дані, які подаються суб'єктами підприємницької діяльності, а діяльність особистих селянських господарств із СЗТ не врахована. Для охоплення статистичними дослідженнями цих суб'єктів слід удосконалити нормативно-правову базу та понятійний апарат, упроваджувати міжнародний досвід щодо організації статистичних досліджень, організувати ефективну систему збирання інформації та зворотний зв'язок між зацікавленими сторонами.

Подальші дослідження слід проводити в напрямі вдосконалення організації статистичних спостережень та збору інформації з розвитку сільського зеленого туризму.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Александрова А.Ю. Міжнародний туризм / А.Ю. Александрова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://infotour.in.ua/aleks24.htm>.
2. Підгорний А.З. Статистичні методи в управлінні розвитком регіону : [монографія] / За заг. ред. А.З. Підгорного [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/5377/1/Статистичні%20методи%20в%20управлінні%20розвитком%20регіону.pdf>.
3. Данилко В.К. Статистика сільського зеленого туризму: розвиток і становлення / В.К. Данилко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/ptmbo_2014_1_9.
4. Милашко О.Г. Статистика туризму / О.Г. Милашко [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1525/3/Статистика%20туризму.pdf>.
5. Панюк Т.П. Аналіз туристичної галузі України в контексті розвитку сільського зеленого туризму / Т.П. Панюк, О.І. Лукомська [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eir.pstu.edu/bitstream/handle/123456789/12473/10.pdf?sequence=1>.
6. Перевалов Б.М. Особливості формування сучасної економічної статистичної системи / Б.М. Перевалов [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://visnyk.chnpu.edu.ua/?wpfb_dl=1234.
7. Наказ «Про затвердження Порядку обліку особистих селянських господарств сільськими, селищними та міськими радами» від 14.04.2017 № 572 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE30442.html.